
OBSAH

Zpráva o činnosti Masarykovy české sociologické společnosti (MČSS) v roce 2008 (<i>Milan Tuček</i>)	2
SEKCE MČSS	
Z činnosti sekce sociální patologie MČSS (<i>Stanislav Jabůrek</i>)	6
Sekce teoretické sociologie – kolokvium <i>Sociální konstruktivismus – nové pohledy na společnost nebo slepá ulička sociálního bádání?</i> (<i>Jakub Mareš</i>)	7
Sekce sociologie integrálního zkoumání člověka a Sekce sociologie kultury a volného času (<i>Alexander Fazik</i>)	10
Sekce sociologie venkova a zemědělství (<i>Jakub Husák, Pavlína Maříková</i>) ...	12
Sekce sociální antropologie v roce 2008 (<i>Petr Skalník, Jiří Musil</i>)	13
Metodologická sekce MČSS – Konference <i>Pokročilá lazarsfeldovská metodologie</i> (<i>Natalie Simonová</i>)	14
Sekce sociologie rodiny v roce 2008 (<i>Martin Kreidl</i>)	16
ZPRÁVY	
Konference a valné shromáždění Slovenské sociologické společnosti (<i>Alexander Fazik</i>)	17
Edward A. Tiryakian v Praze (<i>Jiří Šubrt</i>)	18
GLOSÝ	
Sociologie každodennosti v polském vydání (<i>Miloslav Petrusek</i>)	19
Slepoty politické korektnosti? (<i>Miloslav Petrusek</i>)	20
Co s „národními sociologickými diskurzy“? (<i>Miloslav Petrusek</i>)	20
Z NOVÝCH KNIH (<i>Alena Miltová</i>)	23

Zpráva o činnosti Masarykovy české sociologické společnosti (MČSS) v roce 2008

Rok 2008 byl posledním rokem v tříletém cyklu mezi valnými shromážděními MČSS. Charakterizoval jej pokračující nárůst aktivit odborných sekcí, zvláště pak sekce teoretické sociologie, sekce metod a sekce rodiny. Na tento rok činnosti byl Radě vědeckých společností předložen projekt věnovaný metodologickým otázkám sociologie, který reflektoval diskusi jak na posledním valném shromáždění, tak v rámci našich odborných sekcí.

Projekt na rok 2008: Metodologické otázky sociologie – teorie a výzkum

Cílem projektu byl rozvoj sociologického bádání v metodologické oblasti se záměrem:

- ujasnit status metodologie v rámci oboru;
- řešit otázku základních metodologických východisek v oblasti sociologické teorie;
- zabývat se metodologickými aspekty budování oborových nebo úsekových sociologických disciplín.

V rámci řešení projektu byla podpořena výzkumná aktivita jednotlivých sekcí a MČSS jako celku pořádáním seminářů a konferencí a vydáváním publikací z nich, včetně šíření získaných poznatků v širší odborné veřejnosti. Záměrem bylo:

- podpořit činnost stávajících i nových sekcí;
- posílit výměnu informací, využívat Zpravodaj i webové stránky pro rozvoj informovanosti a diskuse o aktuálních odborných otázkách;
- podporovat vědeckou aktivitu mladých sociologů – členů Společnosti.

Rada vědeckých společností AV ČR poskytla dotaci na projekt ve výši 75 tisíc Kč. Ostatní náklady byly hrazeny z prostředků společnosti.

Akce jednotlivých sekcí

(bližší údaje o jednotlivých akcích viz další stránky Zpravodaje):

Sekce sociální patologie

Několikadenní seminář „Trendy sociálně patologických jevů“ (70 účastníků, 38 příspěvků), 23.–25. dubna 2008 ve školícím a vzdělávacím zařízení Ministerstva vnitra ČR v Kašperských Horách. Z akce bude vydán sborník.

Sekce sociologie integrálního zkoumání člověka a sekce sociologie kultury a volného času

Diskusní odpoledne na téma „Uplatnění absolventů ČVUT na trhu práce“
2. října 2008

Sekce sociologické teorie

- a) „Sociální konstruktivismus – nový pohled na společnost nebo slepá ulička sociálního bádání?“, 6. června 2008
- b) Přednáška Edwarda A. Tiryakiana „Reflections on two legacies of the human conditions: Parsons and Havel.“ Akce proběhla 24. června 2008 ve spolupráci s katedrou sociologie FF UK v Praze.

Sekce sociologie venkova a zemědělství

- a) Mezinárodní konference „Venkov je náš svět“ v Kutné Hoře, duben 2008
- b) Agrární perspektivy: Výzvy pro 21. století, v Praze, září 2008
Akce organizovala Provozně ekonomická fakulta ČZU ve spolupráci s MČSS.

Sekce metod

Mezinárodní konference *Advanced Lazarsfeldian Methodology*. Fakulta sociálních věd UK a Masarykova česká sociologická společnost, Praha, 19.–20. 9. 2008. Sborník z konference již byl vydán.

Sekce rodiny

- a) Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti FSS MU spolu s MČSS pořádal v Brně 26.–27. září 2008 konferenci „Reprodukce nebo intimita“. Na konferenci se uskutečnilo první pracovní setkání zájemců o založení sekce sociologie rodiny.
- b) Další seminář sekce věnovaný mezigeneračním vztahům je připravován na 15. ledna 2009 v Olomouci po skončení konference MČSS.

Sekce sociální antropologie

V rámci sekce probíhají Gellnerovské semináře, jichž se v letošním roce uskutečnilo osm. Na polovině z nich vystoupil zahraniční referent nebo se seminář týkal zahraničního tématu.

Účast na výroční konferenci a valném shromáždění Slovenské sociologické společnosti

Konference se konala 3. až 4. dubna v Liptovském Mikuláši, MČSS zastupoval doc. A. Fázik, který shromáždění podal informaci o činnosti MČSS s důrazem na činnost v sekcích. Byl dohodnut rámcový plán spolupráce obou společností, který bude konkretizován s členy výboru SSS, kteří přijali pozvání na naše valné shromáždění v lednu 2009.

Komunikace se členy

Díky tomu, že Sociologický ústav zapůjčil sekretariátu výkonnější počítač, bylo možno rozšířit internetovou komunikaci se členy. Z celkového počtu téměř 290 členů máme internetové adresy 220 členů. Touto cestou posílám informace o našich akcích i o dalších konferencích a seminářích, jejichž pozvánky na adresu MČSS přicházejí. Ostatní členové jsou obesíláni poštou s podstatně menší frekvencí.

Na webových stránkách MČSS jsou uvedeny všechny podstatné informace o MČSS včetně hlavních dokumentů. Pravidelně jsou zde umísťovány pozvánky na akce a zprávy ze sekcí.

Členská základna

Koncem roku 2007 měla MČSS v evidenci 310 členů, z toho část s nezaplacenými příspěvky. V souladu s usnesením valného shromáždění byly i letos obesíláni členové, u nichž chyběly platby za poslední tři roky. Pokud na urgenci nereagovali, byli ze seznamu členů vyřazeni. Na vlastní žádost ukončilo členství 12 osob a dalších 10 jsme byli nuceni vyřadit, neboť již neplatí jejich poštovní adresa. Nově se v letošním roce do společnosti přihlásilo 38 členů, převážně mladších. Noví členové se hlásí především díky aktivitám odborných sekcí. Ke konci listopadu bylo v evidenci téměř 290 členů, z toho jen asi pětina s dosud neuhrazenými příspěvky za minulý či letošní rok. Konečná bilance bude provedena spolu vyúčtováním celého roku. Členové s ní budou seznámeni na valném shromáždění v lednu 2009.

Ke konci listopadu vypadá struktura členské základny takto:

Struktura z hlediska věku:	počet	%
narozen do 1940	64	22
1941–1960	106	37
1961–1980	100	35
1981 a později	16	6
neuvekl	1	0
Z hlediska data vstupu do MČSS		
do 1969	39	14
1970–1988	86	30
1989–2002	61	21
2003–2005	28	10
2006–2008	73	25
	287	100

Výbor MČSS

Doc. PhDr. Jiří Buriánek, CSc. (FF UK, Praha; jiri.burianek@ff.cuni.cz)

Doc. PhDr. Hynek Jeřábek, CSc. (FSV UK Praha; jerabek@fsv.cuni.cz)

PhDr. Eliška Jungová, CSc. (FSV UK, Praha; jungova@fsv.cuni.cz)

JUDr. Michal Illner (SoÚ AV ČR, Praha; michal.illner@soc.cas.cz)

Prof. Ing. Věra Majerová, CSc. (Česká zemědělská univerzita, Praha; majerova@pef.czu.cz)

Prof. PhDr. Petr Mareš, CSc. (FSS MU, Brno; pmares@fss.muni.cz)

Prof. PhDr. Jiří Musil, CSc. (FSV UK Praha; ceu.musil@volny.cz)

Doc. PhDr. Dana Sýkorová, PhD. (FF UP, Olomouc; dasy@centrum.cz)

Doc. PhDr. Jiří Šubrt, CSc. (FF UK, Praha; jiri.subrt@ff.cuni.cz)

Doc. Milan Tuček, CSc. (SoÚ AV ČR, Praha; milan.tucek@soc.cas.cz)

PhDr. Kazimír Večerka, CSc. (Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha; kvecerka@iksp.justice.cz)

Do funkce *rotujících předsedů resp. místopředsedů* byli zvoleni:

JUDr. Michal Illner (předseda v roce 2006)

Doc. PhDr. Jiří Buriánek, CSc. (předseda v roce 2007)

Doc. Milan Tuček, CSc. (předseda pro rok 2008)

Revizní komise MČSS:

PhDr. Alena Miltová, CSc. (miltova@chello.cz)

Doc. PhDr. Alexander Fázik, CSc. (alexfa@seznam.cz)

Mgr. Ondřej Štěch (stech@seznam.cz)

Funkci vědecké tajemnice plní velmi úspěšně dr. Eliška Jungová, CSc.

Řídící výbor MČSS zasedal v letošním roce čtyřikrát: 25. ledna, 13. června, 17. října a 5. prosince. V průběhu roku řešil otázky personálního zajištění provozu sekretariátu, přijímal nové členy, sledoval plnění i přípravu vědeckého projektu, zabýval se přípravou programu valného shromáždění spojeného s konferencí „Problémy ohrožených skupin“ (garant K. Večerka). Konference a valná hromada MČSS se bude konat 14. až 15. ledna 2009 v tzv. Konviktu (Umělecké centrum UP Olomouc). Pořadatelem bude MČSS a Katedra sociologie a andragogiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Výbor se zabýval také stavem hospodaření a projednal návrhy na možné zdroje úspor.

Jak bylo uvedeno v úvodu, letošní rok je charakteristický nárůstem aktivit odborných sekcí. Tyto aktivity mimo jiné přivedly do našich stárnoucích řad několik desítek převážně mladých sociologů včetně řady studentů. Nyní jde o to tento nastoupený trend udržet do dalších let a také zapojit naše mladé kolegy do řídicích struktur společnosti.

Milan Tuček

Z činnosti sekce sociální patologie MČSS

Každoroční stěžejní akcí sekce sociální patologie je několikadenní seminář, který se v roce 2008 konal ve dnech 23.–25. dubna ve školícím a vzdělávacím zařízení Ministerstva vnitra ČR v Kašperských Horách. Pod stále spolehlivým předsednictvím sekce a zároveň odborným moderováním PhDr. Kazimíra Večerky, CSc. zaznělo v 15 blocích 38 příspěvků členů i dosud nečlenů sekce, které se vždy svým specifickým způsobem vztahovaly k hlavnímu a nosnému tématu semináře, kterým byly „Trendy sociálně patologických jevů“.

Na 30 příspěvků od odborníků sociologů, pedagogů vysokých škol, ale i jejich studentů, dalších pracovníků v oboru, kterými jsou odborníci z Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, sociální kurátoři, kurátoři pro mládež, či pracovníci z oblasti prevence kriminality od úrovně měst a obcí až po specializované odbory ministerstev, včetně vzácného zahraničního hosta, prof. Michaela Benese ze RMIT University v australském Melbourne, bude zveřejněno v každoročně vydávaném sborníku příspěvků, který je určen pro interní potřebu členů sekce sociální patologie MČSS.

Součástí semináře se stalo několik téměř ritualizovaných akcí, tradiční odpolední peripatetickou diskusí druhého dne jednání počínaje, přes udílení ceny putovní stříbrné termosky, až po vyhlášení Ceny prof. Benese.

Prof. Michael Benes se také stal vítězem a nositelem stříbrné termosky za rok 2007. Je to soutěž dotazníková, ve které se vždy po vydání sborníku vyjadřují členové sekce sociální patologie ke svému pocitu vnímání nejlepšího příspěvku z předcházejícího ročníku semináře. Volby se za rok 2007 zúčastnilo celkem 29 účastníků semináře a pořadí po vítězném prof. Benesovi zaujali: na 2. místě MUDr. Slavoj Brichcín, o 3. místo se rozdělili PhDr. Aleš Kolářský a PhDr. Jiří Peiger, s bramborovou medailí odešel PhDr. Stanislav Jabůrek.

Sekci sociální patologie MČSS vyhlášená soutěž o nejlepší studentskou práci, zabývající se problematikou sociální patologie či kriminologie (týká se bakalářských nebo diplomových prací obhájených v době od 1. 1. 2007 do 29. 2. 2008) přinesla na seminář v Kašperských Horách pět vybraných studentských prací. Vítězem a nositelem Ceny prof. Benese se stal absolvent sociologie na FF UK a v současnosti již Mgr. František Bartoš s příspěvkem na téma „Narcismus jako sociální jev“. Organizačním tajemníkem soutěže byl Mgr. Ondřej Štěch, studenti patřili především k žákům doc. PhDr. Jiřího Buriánka, Csc., pedagoga FF UK a předního českého odborníka v této oblasti.

Vzhledem k tomu, že zájem o práci v sekci sociální patologie každým rokem roste, bylo nutno přikročit při prezentacích jednotlivých příspěvků k jejich časovému omezení. Někdy tedy zazněly pouze teze s tím, že celý text bude uveřejněn teprve ve sborníku. Vzhledem k množství příspěvků probíhaly rovněž některé

bloky paralelně v několika přednáškových místnostech. Na rozdíl od uplynulých ročníků dnes již většina přednášejících využívá možnosti power pointových prezentací, které jsou užitečné zejména při výkladech k tabulkám sociologických průzkumů či anket, ke statistickým datům a dalším tabulkám.

I tak byl program semináře v Kašperských Horách tak nabit informacemi, že příspěvky a následné diskuse trvaly každý den do pozdních večerních hodin a to bez protestů a rozladěnosti zúčastněných, ke všeobecné spokojenosti i ke spokojenosti organizátorů, mezi nimiž je nutno nezapomenout s poděkováním na dnes již emeritní tajemnici MČSS, ale stále členku sekce, paní Janu Janyškovou.

Stanislav Jabůrek

Sekce teoretické sociologie – kolokvium *Sociální konstruktivismus – nové pohledy na společnost nebo slepá ulička sociálního bádání?* Praha, 6. června 2008

Sekce sociologické teorie Masarykovy české sociologické společnosti připravila ve spolupráci s Kabinetem pro studium vědy, techniky a společnosti FLÚ AV ČR na sklonku jara, 6. června 2008, kolokvium „Sociální konstruktivismus – nové pohledy na společnost nebo slepá ulička sociálního bádání?“. Toto již páté setkání obnovené teoretické sekce se konalo v budově Akademie věd na Národní třídě v Praze.

„Umírněně provokativní“ introdukce do sociálního konstruktivismu se ujal Miloslav Petrussek. Zabýval se v ní otázkami genetickými, ontologickými i interdisciplinárními. Z genetického hlediska lze prvky konstruktivistického myšlení nalézt již u prvních sociologických klasiků Maxe Webera či Karla Marxe (např. v Árnasonově interpretaci kapitalismu jako sociální konstrukce) i v koncepcích Thomasova teorému či Znanieckého humanistického koeficientu. Sociální konstruktivismus je tedy, jako jedna z možností, legitimním dědicem sociologické tradice. Při zodpovídání otázky ontologie se Petrussek přihlásil k Searlovu rozlišení pojmů „sociální konstrukce reality“ a „konstrukce sociální reality“. Pojem konstrukce sociální reality umožňuje zachovat distinkci mezi fakty hrubými (atom vodíku) a institucionálními, a neupadnout tak do bezbřehého zpochybňování vědění přírodních věd.

Po profesoru Petruskovi se slova ujal Jiří Kabele, který přednesl svůj příspěvek „Sociální konstruktivismus a ‚tekutá‘ sociální skutečnost“. Předložil v něm posluchačům tezi, že aplikovaný sociální konstruktivismus se stává součástí sociálního života v dynamizující se skutečnosti proměnlivého, tekutého řádu. Jestliže byl původně sociální konstruktivismus spíše teorií sociální statiky (to jest zodpovídal otázku, jak je řád možný) a uplatňoval se jako teoreticko-empirický nástroj odhalování konstruovaného, stává se dnes aplikovanými praktikami aktérů v tekutém světě, návodem, jak vstupovat do sociální skutečnosti. Takový aplikovaný sociální konstruktivismus se zakládá na konstruktivním relativismu („Vědět, že nic ne-

víme“) a anarchistickém synkretismu („Vše a všechny postupy se mohou hodit“). Na závěr Kabele nastínil řešení otázky, jak mohou struktury plnit svoje funkce v tekutém světě, ve kterém jsou aktéři smířeni s tím, že korespondence mezi tím, co si myslí, že se děje, a tím, co se „skutečně“ děje, může být jen přibližná.

Poté František Znebežánek prezentoval referát, který vypracoval ve spolupráci s Helenou Kubátovou. Věnovali se analýze a srovnání konstruktivistických prvků v dílech Pierra Bourdieu a Herberta Blumera. Zatímco u Blumera nacházejí apriorní konstruktivismus sociální, u Bourdieu se vyskytuje konstruktivismus metodologický – a posteriori. Více se zaměřili na Bourdieuův koncept habitusu, ve kterém se oba typy v jistém smyslu spojují. Při pohledu do minulosti objevují prvky konstruktivismu, ať už v prvním, nebo v druhém smyslu, v celých dějinách sociologické teorie.

Po přestávce se Petr Drulák z Ústavu mezinárodních vztahů zabýval pluralitou interpretací studené války. Za metodu bádání si zvolil analýzu měnících se a soupeřících metafor konfliktu a jeho aktérů, jak byly přítomny v politickém, vědeckém a uměleckém poli ve Spojených státech a Sovětském svazu. Určující metafory spolu v jednotlivých polích navzájem soupeří. V politickém poli USA tak můžeme postavit tradicionalistickou metaforu, která zobrazuje SSSR jako člověka – Stalina, paranoika, zločince a hráče, proti metafoře revizionistů, která Sovětskému svazu připisuje atributy nezkušenosti. Zájem upoutaly důsledky faktu konce studené války pro způsoby její metaforické interpretace a také jejich důsledky pro poválečný vývoj světového řádu.

V příspěvku „Analýza konstruktivismů přes strategii problematizace: reprezentace filozofie sociální vědy, disciplinární činnosti a debaty jako události“ prezentoval Nikola Hynek svoji společnou práci s Andreou Tatim. Pokusili se nastítnit jakousi genealogii sociálního konstruktivismu v oboru mezinárodních vztahů spolu s osvětlením mechanismů, kterými dochází k jeho vstřebávání do mainstreamového proudu uvažování – k jeho normalizaci.

První polovinu kolokvia završil Petr Lupač referátem týkajícím se nové sociologie techniky a výzev, které tyto nové směry kladou sociologické teorii obecně. Zdůraznil distanci vůči stereotypnímu oddělování techniky od sociálních procesů, vůči depolitizovaným a desocializovaným pojetím vědy a techniky a chápání jejich vývoje lineárním způsobem. Jako alternativu představil sociálně konstruktivistický přístup, různé verze systémové teorie, ale především teorii sítí-aktérů (actor-network theory – „ANT“). Přístup teorie ANT, jak je rozpracovávána především v díle francouzského filosofa, sociologa a antropologa Bruno Latoura, odmítá vycházet ze samozřejmě daných sociálních agregátů, zdůrazňuje symetrický přístup k lidským i ne-lidským aktérům, a umožňuje tak objektům hrát aktivní roli v sociálních procesech.

Odpolední část kolokvia zahájil Jan Jüptner příspěvkem „Civilní náboženství: kulturní tradice široké reality“, v kterém se ohradil vůči liberální teorii společenského řádu. Argumentoval tím, že liberální instituce spočívají na základě civilního náboženství, které ovšem nejsou schopny reflektovat. Toto nábožen-

ství, ležící na hranici společného vědomí a nevědomí, plní funkcionální potřebu zjednodušování komplexity okolí systému a integrace různých úrovní existence. Diskurs civilního náboženství zůstává většinou implicitní, různorodí aktéři ho však mohou vynést na světlo v krizových situacích (teroristický útok, prezidentské volby atp.).

Iva Sedláková se pokusila o srovnání pojetí přírody z hlediska sociálního konstruktivismu a kritické teorie. V durkheimovské tradici se sluší vysvětlovat sociální sociálním a přírodu ponechat stranou. Pokud se příroda v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let do sociologie začala včleňovat, stál proti tomu podle Sedlákové sociální konstruktivismus se svou kritikou přírodovědeckých fakt. Kritická teorie, reprezentovaná *Dialektikou osvícenství* Theodora Adorna a Maxe Horkheimera, odhaluje rozporuplnost vědeckotechnického uchopení přírody jako osvobození a současně porobení, jako opanování i odcizení. Sedláková zdůraznila zásadní rozdíly mezi zkoumanými přístupy v pojetí pravdy, teorie, v síle přikládané vědeckému bádání a v přístupu k hodnotové neutralitě.

Poté vystoupila slovenská socioložka Dilbar Alijevová, která v minulosti přispěla k rekonstituující se československé sociologii šedesátých let a která do našeho prostoru uváděla řadu koncepcí „interpretativního“ směru. Ve svém příspěvku se zabývala otázkou, do jaké míry lze považovat Ervinga Goffmana za představitele konstruktivismu.

Poslední blok kolokvia zahájila Ida Kaiserová, která se věnovala strategickým, sociálně konstruovaným jednáním v mužských kolektivech. Systematické vylučování žen z mužských světů grafitti, čajovenských tovaryšů či „her na hrdiny“ (role-playing game) je z vnějšku popisováno jako konstruované, na aktéry však působí jako nevědomě zjednávané. Jedním z důvodů, proč se hráči shodnou na strategické exkluzi žen, kterým příslušné habitualizace chybějí, jsou společně sdílené vzorce literárních předloh: mužské/chlapecké kolektivy – foglarovské party kluků, bratrstva, lovecké družiny atp.

Kolokvium zakončil příspěvek Miroslava Paulíčka. Oproti kritické tradici sociálního konstruktivismu se s jeho pomocí pokusil něco, co je obecně často relativizováno, totiž vážnou hudbu, představit jako reálné. Příslušnou metodu nalézá v teorii sítí-aktérů Bruno Latoura. Pomocí ANT pak vykreslil vážnou hudbu jako síť, asociaci lidských i ne-lidských aktérů (budovy, nástroje, notace, publikum atd.). Absence některých aktérů pak může být i subjektivně pocíťována jako rušivá, což Paulíček ilustroval na pocitu nepřiměřenosti, který se zmocňuje Harryho Hallera při poslechu Händelovy hudby z radiového přijímače v románu *Stepní vlk* Hermanna Hesseho. Představené pojetí umožňuje i dynamický pohled při sledování toho, kteří aktéři do sítě vážné hudby přibývají a kteří z ní mizí.

V názvu kolokvia se objevila otázka po statusu sociálně-konstruktivistického přístupu v sociologické teorii. V mnohých příspěvcích bylo odmítnuto nahlížení na konstruktivismus jako na nový „post-bergerovsko-luckmannovský“ přístup, spíše byly zdůrazňovány konstruktivistické prvky v dílech klasiků. Sociální konstruktivismus však nebyl ani vykázan do slepé uličky. Naopak; v některých dis-

kusích, například nad úlohou ne-lidských aktérů v přístupu ANT, si zachoval příchuť kontroverze stimulující další teoretická bádání.

Jakub Mareš

Sekce sociologie integrálního zkoumání člověka a Sekce sociologie kultury a volného času

Úvodní slovo přednesl prof. PhDr. Rudolf Franěk, CSc. Jeho vystoupení mělo teoreticko-empirickou rovinu. K vysvětlování problematiky využíval údaje z publikace obsahující výsledky sociologických průzkumů realizovaných od 60. let minulého století až do současnosti. Autoři uvedené publikace jsou Doc. PhDr. Jana Šafránková a prof. PhDr. R. Franěk, CSc.

Uvedená publikace obsahuje poznatky o výuce, o struktuře předmětů, o organizaci studia, poznatky o vztazích studentů a učitelů, o systému přijímání studentů na školu z hlediska vývojových etap společnosti se zvláštním zřetelem ke stavu a vývoji techniky a charakteru společenského zřízení.

Z kontextu historického vývoje ČVUT, zvláště z charakterizujících etap, se zřetelně ukazuje kontinuita ve vývoji této instituce, úsilí aktérů v procesu zdokonalování a funkční spojení s potřebami praxe ve společenském vývoji. Skutečnost, že objektem průzkumů byli studenti a absolventi ČVUT, je nesporně velikou předností už i proto, že byly získány cenné informace a poznatky o tom, jak ČVUT připravovala a připravuje odborníky s cílem jejich bezkonfliktního uplatňování na trhu práce.

Je nesporně velmi důležité, jak škola vybírá zájemce na náročné studium, jak se studenti identifikují s touto institucí a oborem, jaký význam přiřkládají jednotlivým předmětům technického i společensko-vědního zaměření, jak hodnotí formy a úroveň organizace, ale ještě důležitější jsou názory a postoje absolventů po delší době jejich praxe. Právě zde mají jedinečnou příležitost reálně posuzovat a objektivně hodnotit, jak je škola připravila pro život, pro jejich odbornou práci. Jejich cenné náměty týkající se toho, na co je nutné položit větší důraz už v etapě studia, které předměty posílit, které rozšířit, z hlediska počtu hodin jsou velikým přínosem. Je pozoruhodné, jak absolventi oceňovali úroveň technických znalostí, schopnosti orientovat se v oboru i předpoklady využívání znalostí ze společenských věd, sociologie, psychologie, práva, etiky zvláště v komunikaci s lidmi, v poznávání spletitosti mezilidských vztahů, uplatnění dovednosti i vůli uvádět připravené projekty v život. Je pozoruhodné, že absolventi, a to téměř jedna čtvrtina, žádají rozšíření počtu hodin výuky sociologie, psychologie, práva.¹ Absolventi ČVUT, stejně jako absolventi jiných vysokých škol, si dostatečně uvědomují, že ukončením vysoké školy jejich studium a příprava nekončí, neboť vzdělávání a zdokonalování poznatků je celoživotním procesem.

¹ Uvedená zjištění a poznatky korespondují s informacemi získanými z průzkumu na VŠO v Praze. Viz Cestování včera a dnes, ročník 4, 2007, č. 1, VŠO v Praze, s. 109.

Rozvoj techniky a technologie byl a zůstává hnací silou společenského pokroku. Rychlost změn v současné globalizované společnosti je dynamičtější a složitější a současně se zvyšuje odpovědnost za životní prostředí.

Prof. R. Franěk nemohl nezdůraznit, že postavení a prestiž ČVUT jako instituce se v průběhu tří století měnila ve všech základních rysech v závislosti na změnách ve společenském vývoji. Měnil se obsah a formy výuky, vznikalo mnoho nových předmětů, měnilo se zaměření i metody práce a životní styl studentů a učitelů.

Studenti v závislosti na společensko-politických změnách byli a jsou aktivním subjektem stejně jako studenti jiných vysokých škol. Byla to zejména účast na různých demonstracích, nebo jejich podpora v prosazování demokratizace ve společnosti. Například účast na „Strahovských událostech“, účast na protestech proti vstupu vojsk Varšavské smlouvy na naše území v roce 1968, účast na událostech 17. listopadu 1939 proti fašismu a jejich výrazná podpora v prosazování změn v roce 1989, směřujících k nastolení demokracie v naší zemi.

* * *

Účastníci diskuzního odpoledne vysoce hodnotili podnětné vystoupení prof. R. Fraňka. Dotazy a náměty, obohacující nastolené problémy, jsou toho důkazem. Prof. J. Wolf referoval o tom, že na ČVUT vznikají nové vědní obory spojené s medicínou. Je to obor biomedicína, jejíž absolventi jsou na trhu práce žádaní nejen u nás. Zdůraznil, že již dnes pracuje více než 30 absolventů uvedeného oboru v našich nemocnicích.

Mgr. Ivana Bodláková se v krátkém vystoupení zabývala problematikou zaměstnatelnosti a zaměstnanosti osob, vyžadujících zvláštní péči v reálných podmínkách pražského trhu práce. Jen zdánlivě se může tento problém jevit jako odtažitý od tématu, o němž bylo referováno, tj. uplatnění absolventů ČVUT na trhu práce. Ale vždyť mnoho absolventů ČVUT bude pracovat jako podnikatelé nebo manažeři a budou se někdy setkávat s lidmi s touto charakteristikou, vyžadujícími více porozumění a citlivější přístup ze strany nadřízených. Určitá míra pochopení a trpělivosti může být významná pro proces resocializace, a nejen v tomto případě.

Doc. Matějů, který diskuzní odpoledne moderoval, zdůraznil aktuálnost a význam tématu i podnětnou aktivitu diskutujících. Sekce sociologie integrálního zkoumání člověka a Sekce sociologie kultury a volného času v roce 2009 připraví seminář zaměřený na otázky současné kultury jako nejvýznamnějšího činitele socializace člověka.

Poznámka na závěr: Všichni účastníci diskuzního odpoledne obdrželi publikaci, obsahující interpretaci údajů z provedených průzkumů od 60. let minulého století až do současnosti s názvem: Studenti a absolventi ČVUT.

Alexander Fazik

Sekce sociologie venkova a zemědělství

Členové sekce sociologie venkova a zemědělství MČSS se jako každoročně nejen účastnili, ale také podíleli na přípravě několika významných odborných akcí. Mezi nejdůležitější můžeme zařadit dvě mezinárodní vědecké konference věnované problematice rozvoje venkova a zemědělství – Venkov je náš svět a Agrární perspektivy.

Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze uspořádala v dubnu v Kutné Hoře 2. ročník konference „Venkov je náš svět“. Název vyjadřuje dvě hlavní myšlenky: venkov je podstatnou a nedílnou součástí většiny zemí světa – a proto je třeba mu věnovat náležitou pozornost a zároveň je i objektem mnoha výzkumů. Konference se zaměřila na problematiku venkova v trojí perspektivě, a to mezinárodní, národní a lokální.

Záštitu nad konferencí převzalo Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo zemědělství, Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo kultury, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo zahraničních věcí.

K původně vyhlášeným tematickým okruhům: Sociální změny a restrukturalizace ve venkovské společnosti – příležitosti a ohrožení, Zemědělsko-potravinářské systémy – současná a budoucí role v rozvoji venkova, Znalostní potenciál venkova a Každodenní život na venkově, přibýly ještě další dle přihlášených příspěvků: Cestovní ruch a rekreace, Lokální identita, Místní akční skupiny a Regionální rozvoj.

Plenární zasedání zahájil svým pozdravem starosta Kutné Hory Ivo Šalátek a předseda Senátu Parlamentu ČR Přemysl Sobotka. Obecnými souvislostmi rozvoje venkova se zabývali zástupci ministerstev. Představitelé ČZU pak seznámili přítomné s dosavadními výsledky a dalšími záměry univerzity jak při přípravě studentů pro praxi, tak v oblasti výzkumu.

Další tři půldny probíhala jednání v třech paralelních sekcích, v nichž zaznělo celkem 57 přihlášených příspěvků a celá řada dalších vystoupení v rámci diskuse.

Jedno odpoledne bylo věnováno prohlídce Kutné Hory, města zapsaného do památek UNESCO, a návštěvě místní základní umělecké školy.

Hlavním cílem konference bylo umožnit domácím i zahraničním odborníkům výměnu zkušeností, navázat kontakty a vytvořit prostor pro vzájemnou spolupráci při řešení aktuálních problémů rozvoje venkova. Tento záměr byl splněn, neboť se na konferenci setkali zástupci akademické sféry, výzkumných institucí, ministerstev, ale i renomovaní odborníci ze zahraničí. Konference se zúčastnilo více než 100 odborníků z ČR, Lotyšska, Polska a Velké Británie.

Druhá akce se tradičně konala v polovině září na půdě Provozně ekonomické fakulty ČZU v Praze. Již sedmnáctý ročník *Agrárních perspektiv* měl podtitul „Výzvy pro 21. století“. Jednání probíhala v 10 tematických sekcích, v rámci nichž byly organizovány stejně jako loni také dvě sekce věnované rurální sociologii – česká a anglická. České sekce nazvané „Sociální rozvoj venkova“ se kromě více než

dvaceti odborníků z České republiky zúčastnili také kolegové z Polska. Anglická sekce nazvaná „Main trends of rural development in Europe“ byla určena zejména pro zahraniční účastníky, ale vystupovali zde samozřejmě také odborníci z České republiky se svými příspěvky v anglickém jazyce. Ze zahraničních participantů přijali pozvání kolegové z Maďarska, Polska, Finska a také z Číny.

V příštím roce se chystáme navštívit konferenci MČSS v Olomouci a další odborné akce. Za klíčovou z hlediska zaměření sekce považujeme plánovanou účast na XXIII: kongresu ESRS (European Society for Rural Sociology), která se uskuteční 17.–21. srpna ve finském městě Vaasa. Zde se budeme podílet na vedení pracovní skupiny věnované tématu rozvoje venkova v postsocialistických zemích. Bližší informace na www.esrs2009.fi.

Jakub Husák, Pavlína Maříková

Sekce sociální antropologie v roce 2008

Sekce, která nemá známý počet členů, pokračovala v organizování pokud možno pravidelných Gellnerovských seminářů. Organizátory byli nadále zakladatelé Jiří Musil a Petr Skalník, od října 2008 se k nim přidal Zdeněk Uherek, v devadesátých letech minulého století Gellnerův student v posledních dvou letech jeho působení na Středoevropské univerzitě a současný ředitel Etnologického ústavu AV ČR. Zasedání semináře se konají jednou za měsíc, vždy ve čtvrtek odpoledne, v budově New York University na Malém náměstí v Praze 1. Děkujeme řediteli pražské pobočky NYU dr. Jiřímu Pehemu a jeho kolegům za bezplatné poskytnutí zázemí tomuto počínu, který se v pražském a českém intelektuálním prostředí vyjímá svou vysokou úrovní.

V roce 2008 jsme se sešli osmkrát. Ve čtvrtek 31. ledna 2008 na 88. Gellnerovském semináři vystoupil dottore Giuseppe Maiello, PhD. z Univerzity Pardubice na téma nazvané *Od Dionysa do Postřekova*. V kulturně historicky pojaté analýze jsme sledovali karnevalové paralely od antiky až do současnosti. 89. Gellnerovský seminář se konal dne 28. února. Přednášejícím byl Mgr. Daniel Sosna, Ph.D. z katedry antropologických a historických věd Západočeské univerzity v Plzni. Jeho téma bylo na GS nové a to *Gender a archeologie*. Sosna vystudoval v USA a je velmi erudovaný v antropologii genderu (rodu), což vyvolalo živou diskusi přítomných. Ve čtvrtek 27. března 2008 se konal 90. Gellnerovský seminář, který se nesl ve znamení další fáze zpracování výsledků dlouhodobého terénního výzkumu Venduly Řezáčové v oblasti Venda v JAR. Své vystoupení v angličtině nazvala *Proletarians or 'sacred victims'? Analysing alienation, gender and symbolic action in the aftermath of South African apartheid*. Řezáčová připravuje doktorskou disertaci, kterou hodlá odevzdat na začátku roku 2009. Po disertaci Hany Horákové to bude již druhá doktorská práce na jihoafrické téma, vzniklá na základě intenzivního sociálně antropologického výzkumu v terénu. Ve čtvrtek 17. dubna 2008 se konal 91. Gellnerovský seminář na par excellence gellnerovské téma: *Gellner and*

the Relativists. Přednášejícím byl profesor Philip L. Kilbride z Bryn Mawr College v Pensylvánii v USA, který v jarním semestru 2008 působil jako stipendista Fulbrightovy komise na katedře sociálních věd Fakulty filozofické Univerzity Pardubice. 92. Gellnerovský seminář se konal mimořádně v úterý 24. června 2008 v budově UK v Celetné 13. Pořádala jej společně Sekce sociologické teorie Masarykovy České sociologické společnosti, katedra sociologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a naše sekce sociální antropologie MČSS. Téma bylo opět v angličtině a to **Reflections on Two Legacies of the Human Condition: Parsons and Havel.** Poutavě přednášel vzácný host z Duke University, Edward A. Tiryakian, který je tam emeritním profesorem sociologie. Docentka Blanka Soukupová z Fakulty humanitních studií UK v Praze se postarala o program 93. Gellnerovského semináře, který se konal 30. října 2008. Jejím tématem byla poměrně explozivní **Identita moderního českého antisemitismu.** Je to první část analýzy spíše historické než antropologické, nicméně nadále velmi aktuální. 94. Gellnerovský seminář se konal 20. listopadu a přednášejícími byli ze Západočeské univerzity v Plzni, František Kalvas a Ladislav Toušek, kteří prezentovali výsledky svého výzkumu v okolí Plzně. Příspěvek nazvali **Analýza strachu z kriminality na příkladě výsledků šetření v Plzeňském kraji.** Empiricky dobře podložený výklad vyvolal živou diskusi. Tématem 95. Gellnerovského semináře dne 18. prosince 2008 byl nedostatečně analyzovaný postsovětský vývoj. Profesor Kradin z Dálněvýchodní státní technické univerzity ve Vladivostoku pojal svoje vystoupení jako srovnávací bádání o držitelích moci a nazval je **Between Khans and Presidents: Political Anthropology of the Post-soviet Era.**

Gellnerovské semináře vstoupí v roce 2009 do svého 11. roku trvání. Vzhledem k založení České asociace pro sociální antropologii přestane Sekce sociální antropologie MČSS existovat a Gellnerovské semináře budou společně pořádat MČSS a ČASA. Organizátory zůstávají Jiří Musil, Petr Skalník a Zdeněk Uherek.

V roce 2008 dovršil 80 let spoluzakladatel GS profesor Jiří Musil. Petr Skalník uveřejnil v *Sociologickém časopisu* zdravici Gellnerovec Jiří Musil (44, 1: 187–188). Věříme, že Jiří Musil bude i nadále duší Gellnerovských seminářů a k tomu mu přejeme mnoho zdraví a sil.

Petr Skalník, Jiří Musil

Metodologická sekce MČSS – Konference „Pokročilá lazarsfeldovská metodologie“, FSV UK Praha 19.–20. 9. 2008

Ve dnech 19.–20. 9. 2008 se na Institutu sociologických studií pražské Fakulty sociálních věd UK konala mezinárodní konference s názvem „Pokročilá lazarsfeldovská metodologie“ (Advanced Lazarsfeldian Methodology), kterou ve spolupráci s MČSS uspořádali doc. Hynek Jeřábek a dr. Petr Soukup z FSV UK. Konference byla věnována teoretickému, historickému a metodologickému vývoji náročnějších statistických metod z hlediska jejich návaznosti na metodologické

inovace Paula Felixe Lazarsfelda. Nemalý prostor byl věnován rovněž prezentaci analýz konkrétních sociálních jevů a problémů, využívajících právě složitější metody, jejichž iniciátorem byl P. F. Lazarsfeld a jeho tým. Konference byla zahájena křtem stejnojmenné knihy, vydané nakladatelstvím Univerzity Karlovy (Jeřábek, H., P. Soukup (eds.). 2008. *Advanced Lazarsfeldian Methodology*. Praha: Karolinum). Většina spoluautorů knihy (vyučující a doktorandi ISS FSV UK) byla aktivními prezentujícími účastníky konference, a konference byla proto vítaným fórem pro odborné diskuse nad tématy obsaženými v knize, a to přímo s autory samotnými. Protože se jednalo o konferenci mezinárodní, které se účastnili i zahraniční hosté, byla celá konference vedena v anglickém jazyce.

Úvodní příspěvek konference doc. H. Jeřábek věnoval přehledu metodologických inovací P. F. Lazarsfelda. Následující příspěvky pak na tento výklad více či méně odkazovaly, protože využívaly jednu z mnoha v úvodu zmíněných „lazarsfeldovských“ metod. Prezentace tak doložily jedno z hlavních tvrzení H. Jeřábka, a sice že Lazarsfeldova metodologie je stále živá, jeho principy vědecké práce aplikovatelné i dnes, a že v současné době používané metody a techniky jsou logickým pokračováním metod, které vyvinul (např. shluková analýza, vícenásobná regrese, pěšinková analýza, strukturní modelování, logistická regrese, hierarchické modelování či analýza latentních tříd).

První sekce byla určena prezentacím autorů jednotlivých kapitol výše zmíněné knihy. Julia Hauberer ve svém příspěvku „From latent structure analysis to latent class analysis“ seznámila účastníky konference s konceptem analýzy latentních struktur a s (rozvinutějším) konceptem latentních tříd. Tyto metody jsou určeny pro analýzu kategorizovaných dat, a jsou proto velmi užitečnými nástroji v analýze a typologii nespojitých sociologických proměnných. Michal Osuský se ve svém příspěvku „SNA as application of contextual analysis“ věnoval problematice systémové a „vztahové“ povahy společnosti a metodě „social network analysis“ jakožto aplikaci kontextuální analýzy. Petr Soukup v prezentaci nazvané „From contextual analysis to multilevel modelling“ hovořil o důležitosti zakomponování kontextu do sociálně-vědní analýzy a o nebezpečích zkreslení hrozících při jeho přehlížení. Eva Veisová se v příspěvku s názvem „Panel research from P. F. L. to on-line era“ zabývala problematikou sběru dat na panelu respondentů a možnostmi a riziky, které jsou spojeny s on-line dotazováním. Poslední příspěvek sekce autorů knihy přednesl Jiří Remr, který se věnoval implicitním a explicitním evaluačním aspektům v díle P. Lazarsfelda („Evaluation research since Lazarsfeld“).

Sekci „Metodologických posunů od dob P. Lazarsfelda“ zahájil prof. Petr Blahuš z FTVS UK (z katedry základů kinantropologie a humanitních věd). Jeho příspěvek pojednával o konceptuální a matematické jednotě modelů pracujících s latentními proměnnými (prezentace nesla název „On the conceptual and mathematical unity of latent variable models“). Vysvětlil princip lokální nezávislosti, který je konceptuálním pozadím modelů pracujících s latentními proměnnými, a ukázal matematický obecný model latentních tříd, který zahrnuje všechny mo-

děly pracující s latentními proměnnými, např. lineární a nelineární faktorovou analýzu, strukturní modely či IRT modely. Profesor David Morrison z University of Leeds (Institute of Communication Studies) poté přednesl příspěvek s názvem „Paul F. Lazarsfeld: His fascination with methods and his methodological thinking“ a čerpal v něm především ze svých vlastních rozhovorů s P. Lazarsfeldem a jeho spolupracovníky. Hovořil jak o Lazarsfeldově fascinaci matematikou a kvantitativními metodami, tak o jeho zaujetí pro metody kvalitativní, které je často neprávem přehlíženo. Poslední příspěvek sekce nazvaný „Theory-oriented evaluation: a comparison of different approaches“ přednesl F. Biolcati-Rinaldi z Univerzity v Miláně. Pokusil se v něm o teoretický a historický popis metodologických posunů v evaluačním výzkumu.

Druhý den konference byl věnován aplikacím pokročilé metodologie na skutečné sociálně-vědní problémy. Cristiano Vezzoni z Univerzity v Miláně tak popsal svou analýzu kontextuálních vlivů na individuální volební chování v italských volbách v roce 2006, Petr Fučík z FSS MU ukázal na datech ČSÚ svůj výzkum manželské homogamie a heterogamie v ČR, Natalie Simonová ze SOÚ AV ČR a Petr Soukup z FSV UK prezentovali svou analýzu vzdělanostních nerovností působících na přechodu mezi střední a vysokou školou a Jiří Šafr a Julia Hauberer ze SOÚ AV ČR a FSV UK přednesli svůj výzkum subjektivních profesních sociálních distancí, tedy subjektivních třídních hranic v ČR.

Díky svému důrazu na metodologické aspekty sociologického výzkumu byla konference v českém prostředí zcela jistě ojedinělým počinem a jejím organizátorům patří velké poděkování. Přínosným byl nejen vhled do vývoje pokročilých metod analýzy dat za posledních padesát let, ale rovněž možnost inspirovat se metodami, které používají kolegové či kolegyně (nejen) v české sociologické obci. Do určité míry tak bylo rovněž možné zhodnotit současnou metodologickou výbavu české sociologie. Na základě výše řečeného proto doufejme, že tato konference nebyla svého druhu poslední, a že v budoucnosti bude mít svá pokračování.

Natalie Simonová

Sekce sociologie rodiny v roce 2008

V sobotu 27. září proběhlo v Brně na Fakultě sociálních studií MU při příležitosti konání konference „Reprodukce nebo intimita“, kterou sekce rodiny spolupřátela s brněnskou fakultou (o konferenci samotné blíže na <http://ivris.fss.muni.cz/rodina/>), setkání zájemců o činnost sekce sociologie rodiny v rámci MČSS. Přestože již před tímto setkáním existoval a pracoval jakýsi spontánně vzniklý „přípravný výbor“, který vznikl na základě výzvy zveřejněné ve starším čísle Zpravodaje, lze teprve zářijové setkání nazvat skutečným znovuoústavením sekce.

Hlavní náplní brněnského setkání byla diskuse nad budoucími aktivitami sekce – jejich tematickým zaměřením i formální podobou. Účastníci se shodli na tom, že by se rádi setkávali alespoň jednou ročně, přičemž se ukázalo, že podle

představ účastníků diskuse mohou být budoucí akce formálnější a větší (např. konference) i méně formální (semináře, workshopy), mohou se konat v univerzitním prostředí, ale může případně jít i o „výjezdní akce“.

Bylo zvoleno téma, termín i formát příštího setkání sekce. Nejbližší setkání zájemců o práci sekce sociologie rodiny se tak uskuteční v Olomouci 15. ledna 2009 od 14 do 17.30 hodin, tj. akce tak bezprostředně naváže na výroční konferenci celé MČSS. Tématem workshopu budou mezigenerační vztahy v rodině.

Brněnské obnovující setkání sekce sociologie rodiny připravil „přípravný výbor“, na jehož práci se nejvýznamněji podílela Dana Sýkorová za přispění Hany Maříkové, Radky Dudové, Beatrice Chromkové-Manea, Dany Hamplové, Hany Šlechtové a Martina Kreidla. Během setkání došlo ke shodě v tom, že výbor sekce bude formálně zvolen a tím i legitimizován na lednovém setkání sekce v Olomouci. Jako kandidáti do výboru byli navrženi: Michaela Bartošová, Beatrice Chromková-Manea, Martin Kreidl, Hana Maříková, Lenka Slepíčková, Dana Sýkorová, Hana Šlechtová.

Brněnské setkání ukázalo, že zájem o sociologii rodiny je značný. Na konferenci více než 30 účastníků projevilo zájem o další práci sekce a byli zařazeni na mail-list sekce. Přestože většina zájemců nebyla před konferencí členy MČSS, mnozí z nich se na místě spontánně přihlásili o členství.

Martin Kreidl

ZPRÁVY

Konference a valné shromáždění Slovenské sociologické společnosti

Ve dnech 3.–4. dubna 2008 se konala v Liptovském Mikuláši Výroční konference a valné shromáždění SSS při SAV, ve spolupráci s Akademií ozbrojených sil M. R. Štefánika.

Název konference: Sociologie pro společnost: teoreticko-praktické zázemí sociální vědy. Úvodní projev přednesl předseda SSS R. Bednarik. „Společnost a bezpečnost“ bylo hlavním tématem jednání v plénu. Po odeznění dvou referátů, které připravili F. Škvrnda a J. Matis, následovala diskuze, ve které diskutující reagovali na problémy chápání kategorie bezpečnost z hlediska sociologické vědy. Referát F. Škvrndy byl čten, neboť autor byl pro nemoc nepřítomen.

Jednání konference probíhalo v prvním a ve druhém dni v sekcích. V prvním dni 3. 4. bylo téma „Sociální politika“ a moderátorem byl L. Macháček. Ve druhé sekci se analyzovaly problémy na téma „Práce a lidské zdroje“ a moderátorem byl J. Stena.

Ve druhém dni konference probíhalo jednání ve třech sekcích, v nichž se referovalo a diskutovalo na témata z hlediska dneška velmi aktuální. V první sekci to bylo téma „Armáda“, ve druhé sekci téma „Společenský pořádek, anomie a de-

viace“ a ve třetí sekci téma „Rodina a mládež“. V každé sekci po odeznění referátů měli účastníci konference možnost přednést své připomínky nebo své pojetí a svůj přístup k řešení.

Odpoledne 3. 4. se konalo valné shromáždění SSS podle připraveného programu. Zprávu o činnosti přednesl předseda R. Bednarik. Hlavní důraz stejně jako v naší sociologické společnosti byl položen na činnost sekcí. Mezi neaktivnější sekce včetně publikační činnosti je sekce vojenská. V MČSS vojenská sekce zatím nepracuje, ačkoliv v minulosti pod vedením M. Purkrábka patřila mezi neaktivnější sekce. Slovenská sociologická společnost zvolila nový výbor a předsedou je opět zvolen R. Bednarik a K. Čukan místopředsedou. Velmi pozitivně byla hodnocena spolupráce mezi SSS a MČSS. Za MČSS byl na valném shromáždění SSS přítomen A. Fázik. V pozdravném projevu informoval přítomné o činnosti MČSS s důrazem na práci sekcí.

V diskuzi na VS SSS byl přednesen námět, aby se setkání obou našich společností uskutečnilo v roce 2009 na téma „Popularizace sociologie“ a pořadatelem aby byla MČSS.

Všichni účastníci obdrželi „Výkladový slovník základních pojmů z pedagogiky, psychologie a sociologie“. Výkladový slovník je určen pro potřeby příslušníků Ozbrojených sil Slovenské republiky. Dále to byla publikace s názvem Sociologie pro armádu a bezpečnost. Přednesené referáty na konferenci budou publikovány ve formě sborníku.

Poznámka: L. Macháček a K. Čukan napsali knihu na téma: „Mládež a armáda“. Recenze publikace se připravuje.

Alexander Fázik

Edward A. Tiryakian v Praze

V červnu 2008 navštívil Prahu významný americký sociolog Edward A. Tiryakian. Přijel na základě pozvání, které obdržel od katedry sociologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze a sekce sociologické teorie Masarykovy české sociologické společnosti. Dne 24. 6. 2008 přednesl prof. Tiryakian na půdě Filozofické fakulty přednášku na téma *Reflections on Two Legacies of the Human Condition: Parsons and Havel*. Na přípravě přednášky se organizačně podílel také Gellnerovský seminář.

Tiryakian (nar. 1929) studoval na Princetonské univerzitě (1948–1952). Doktorát získal na Harvardově univerzitě (k jeho učitelům patřili P. A. Sorokin a T. Parsons) v roce 1956. Od roku 1967 působí na Dukeově univerzitě v Durhamu v Severní Karolíně. Tiryakian je u nás znám především jako představitel tzv. existencialistické sociologie. Přispěly k tomu zejména dvě práce: kniha *Sociologism and Existencialism* (1962), v níž se zabývá komparací přístupů ke zkoumání vztahu jedince a společnosti u É. Durkheima a u existencialistických filozofů (Kirkegaard,

Heidegger, Sartre), a studie *Existencial Phenomenology and Sociological Tradition* (*American Sociological Review* 1965), jež se zabývá otázkou vztahu sociologie a filozofie. V současné době je Tiryakianova sociologie řazena do proudu kulturní sociologie. Autor věnuje svůj odborný zájem řadě oblastí; patří k nim klasická sociologie (zejména Émile Durkheim, jemuž věnoval velké množství odborných textů), náboženství (orientuje se hlavně na problematiku amerického puritanismu, ale mj. také na zkoumání sociálních aspektů esoterismu a okultních praktik; v letech 1981–1984 byl prezidentem americké společnosti pro výzkum náboženství), problémy modernizace, nacionalismu, sociální změny, revoluce, vzpoury a etnických problémů (v 60. letech 20. století se mj. zabýval problematikou apartheidu v Jižní Africe). V posledních letech vystupuje v Tiryakianově díle zřetelně do popředí zájem o globální problémy. V roce 2001 byl editorem monotematického čísla časopisu *International Sociology*, které bylo věnováno otázce nového promýšlení civilizační analýzy a dalo významný podnět pro další bádání v této oblasti (dnes mnohdy označované termínem „civilizacionistika“). Za svůj odborný přínos obdržel Tiryakian řadu poct; jednou z nejvýznamnějších je čestný doktorát na pařížské Sorbonně, který získal v roce 1987.

Pražská přednáška prof. Tiryakiana se zabývala koncepcí *Human Condition*, již na sklonku svého života vypracoval americký sociolog Talcott Parsons, aby se jejím prostřednictvím zaměřil na otázku toho, co lze označit takovými výrazy jako „lidská situace“, „úděl člověka“, či „podmíněnost lidské existence“. Parsons vycházejí z paradigmatu čtyř základních funkcí AGIL usiloval o to, posunout sociologické myšlení až k hledisku nejvyšší reality – metareality (což je v jeho případě spojeno především s otázkou vazby kulturního systému na náboženství). Tiryakian konfrontoval Parsonsovo řešení s obdobnými koncepcemi dalších významných autorů; hovořil o Émilu Durkheimovi, Karlu Jaspersovi, Georgesu Gurvitchovi, Hannah Arendtové, Margaret Archerové aj. Takto zvolená perspektiva mu umožnila stavět sociologické otázky do závažných filozofických a etických souvislostí a zamýšlet se nad aktuálními společensko-politickými problémy soudobé, zejména americké společnosti. Tím, že v kontextu úvah o lidské situaci vyzvedl profesor Tiryakian význam principu „života v pravdě“, obrátil pozornost k Václavu Havlovi, jemuž ve své pražské přednášce složil hold.

Jiří Šubrt

GLOSÝ

Sociologie každodennosti v polském vydání

Poláci, jejichž kontakt se světovou sociologií zůstal nepřerušen komunistickým režimem (i když omezen jistě byl), nesdílejí přesvědčení některých našich pedagogů, že literaturu student má číst v originále, rozuměj anglickém. Ostatně

taky Pierre Bourdieu se čte v angličtině, Touraine, Althusser, ba celá francouzská sociologie, pokud byla do angličtiny přeložena. Připomíná to staříčkou anekdotu z let marxistické ideologické nadvlády, kdy se jeden soudruh z katedry marxismu chlubil tím, že čte Marxe v ruském originále. Při úvahách o překladech nutno být obezřetný a tlumočit toliko to, co má smysl, aby bylo studentům (těm zejména) zpřístupněno masově a jazykově bezproblémově. Ale ne o to vlastně právě teď jde: polská produkce překladová (ale podobně i ruská) je mimořádně rozsáhlá (i vzhledem k rozsáhlejšímu trhu), lze si vybrat tu to, tu ono.

Nicméně co rozhodně nelze opomenout, je pět svazků, které tvoří pozoruhodný celek: *Četba z klasické sociologické literatury* (jeden svazek zpracoval Paweł Śpiewak, druhý jako četbu ke své učebnici Piotr Sztompka se spolupracovníky), dva svazky nazvané *Současné sociologické teorie* (1200 stran od Homanse po Nancy Chodorowou) a konečně tisícistránkový výbor textů nazvaný *Sociologie každodennosti* (pod redakcí Piotra Sztompky a Małgorzaty Boguni-Borowskiej). U nás se občas také něco o „sociologii každodennosti“ píše, ale nežádka jazykem pramálo srozumitelným a s cíli pramálo jasnými. Tento výbor jasně ukazuje, kudy cesta vede – jde o autory někdy známé, někdy neznámé, ale v každém případě tematické členění je přehledné a texty jsou (až na výjimky) čtivé a živé.

Kniha je rozdělena na části: Dům a intimita, Společenství a sociální kapitál, Ulice a spotřeba, práce a kariéra, Agora a komunikace, Tělo a zdraví, Duše a víra a Emoce a postoje. Takže se dočtete o konformismu a studu, morální panice, roli hodinek, internetu a lidském sdružování, ale taky o životě za volantem, o proměnách peněz ... Žádný text není psán z pozic „kvalitativní sociologie“, nepracuje s grounded theory a na druhé straně nepotřebuje statistická data. Je to vůbec ještě sociologie? Samozřejmě – a jaká! Možná nám chybí právě takový syntetický pohled, který je současně kritickým zrcadlem k některým prapodivným pidivýzkumům, jejichž smysl zůstává zřejmý jen autorovi a jejichž sdělení je srozumitelné jen zasvěceným přátelům. Samozřejmě, ne všechny texty v polském sborníku jsou špičkové, některé jsou zatíženy autorovou apriorní vizí, která znesnadňuje orientaci, ale celek je prostě fascinující. A nadto – upozorňuje na jednu notoricky známou, stejně jako notoricky zapomínanou věc, že totiž není lhostejno, jaké téma si volíme: každodennost je samozřejmě fenomén mnohorozměrný a „polyvalentní“, nicméně volba tématu je vždycky volbou priority. A ta by neměla být věcí jen autora samotného. Nicméně, aby mi bylo dobře rozuměno, nejde o reaktivaci kdysi klasické „angažovanosti“. Ocituji z malé, ale chytré knížečky Steva Bruceho *Sociologie: průvodce pro každého* (Dokořán 2008, přeložil Lubomír Kotačka): „... výzkumná témata musí sociologové vybírat podle toho, co je sociologicky zajímavé, nikoliv co je sociálně problematické. Goffmanovo vlivné dílo o rolích se opíralo o pozorování všedního jednání, nepátralo po tom, co je exotické a sociálně zvláště tíživé. Beckerova teorie o 'nálepkování' deviantů vycházela z výzkumu, jehož téma asi tehdy a zejména v očích sociálního reformátora muselo připadat kuriózní zabývat se jazzovými hudebníky kouřícími marihuanu, namísto toho, aby se věnoval zločinnosti“ (str. 104). Takže nezapomeňme – nikoliv to, co je so-

ciálně tíživé, ale to, co je sociologicky relevantní... Nicméně doba tomuto postoji nepřeje, protože legitimizace sociologie jako vědy touto cestou před kompetentními úřady nevede.

Miloslav Petrussek

Slepota politické korektnosti?

Byl jsem tázán, co si „jako sociolog“ myslím o tolik medializovaném případě jistého spisovatele českého původu, leč od jisté doby píšícího francouzsky. Jako sociolog si nemyslím nic, protože věc sama by vyžadovala daleko preciznější analýzu dokumentární a dokonce snad kriminalistickou, sociologovi by nanejvýš zbývalo nezanedbatelné téma právě oné „medializace“, nežřídká nechutné, nežřídká nepěkné, nikdy ovšem nezaujaté. To je jistě téma vyzývající k rozboru – ale kdo na to dá grant?

Zaujal mě nicméně jeden moment, který se nikdy nikde neobjevil, zmínka o něm nebyla – jen před nedávnem Karel Steigerwald (který většinou nebývá takto věcný) ukázal na to, že je naprosto nepochopitelné, jak je možné, že ostatní aktéři celé kauzy, zejména ona kamarádka, u níž si agent-chodec nechal kufr, a její přítel nebyli ani vyslýcháni. To samo o sobě je věc navýsost nepravděpodobná. Ale na celém tom případě je ještě jedna věc sice jasná, ale zamlčená. Onen agent-chodec byl odsouzen k mnohaletému vězení, nepochybně strašlivě trpěl a před jeho utrpením mějme úctu.

Nicméně – každý, kdo zná byť jen z četby osudy agentů, parašutistů či partyzánů ví, že – situujme naši úvahu do poměrů jasně vymezených – gestapo většinou neomylně čekalo na ty, které hledalo, u jejich blízkých. Nadporučík Opálka nakonec uštván tím, že se neměl kde a u koho být jen na čas skrýt – šel domů. Tím příběh vlastně končí, protože tam ho čekali. Stovky takových případů jsou známy. V našem případě největší chybu přece udělal agent-chodec, který vyskočil z tramvaje a šel za známou dívkou. U ní si nechal kufr ... a dále je historie známa. On ohrozil, aniž aktuálně v ohrožení byl, řadu lidí. Jak ho to vlastně školili?

Zde vstupuje do hry politická korektnost. Tuto podstatnou okolnost nikdy nikdo neuvedl, ačkoliv se jako klíč k celému případu se nabízí téměř sama.

A co s tím má společného sociologie? Právě tu komunikaci, právě tu politickou korektnost. Snad ve snaze neublížit tomu, komu bylo ublíženo, jej vynecháváme ze hry. Ale potom je celá hra nesrozumitelná, protože on to byl, žel, kdo první porušil její pravidla. Zde musí politická korektnost ustoupit před holým faktem.

Miloslav Petrussek

Co s „národními sociologickými diskurzí“?

Je navýsost sporné, jaký smysl (a nejen utilitární) má studentům sociologie vykládat (přednášet, zadávat k četbě, provádět semináře, zkoušet) tzv. národní

sociologie, v našem případě sociologii českou – řekněme někde od Herbarta po současnost. Chápeme-li výklad dějin národní sociologie (nadto se šedesátiletým soužitím se slovenským sociálním myšlením) jako výklad procesu tvorby národní identity, na němž se sociologie v Čechách nepochybně významně podílela – a nejen proto, že první dva prezidenti byli sociologové –, pak se „národní sociologický diskurz“ dostává do solidního a věrohodného kulturního kontextu, protože optika se současně obrací – nejen co sociologie dala kultuře, ale taky co kultura dala sociologii. Pak do celého výkladu vstupují osobnosti jako Pekař (jeho Žižka je velkou sociologií revoluce), Šalda (který psal o Quételetovi i Masarykovi), Jakobson, Mukařovský a celý Pražský lingvistický kroužek (který otevírá velké téma sociologie a sémantiky filmu, fotografie atd.) ...

Potud je věc srozumitelná a je v podstatě věcí volby učitelů, studentů a „decizních orgánů“, zda se česká sociologie bude volně, jako doplňkový, ale užitečný předmět vyučovat. Méně jednoznačné je téma – a co jiné „malé národní sociologie“, s nimiž jsme zčásti měli a zčásti měli mít kulturní kontakt. Má smysl poskytovat byť elementární informaci o sociologii polské, ruské, maďarské (nezapomeňme, že z Maďarska vyšel Lukács i Mannheim, ale poté Konrad, Kiss, Szelenyi aj. – osobnosti ve světě známé a respektované)? Zde není univerzálního řešení již proto, že jeden z klíčů k „malým sociologiím“ (ruská sociologie je „malá“ bez ohledu na velikost teritoria, nikoliv však bagatelní) je jazykový. *Hic Rhodos, hic salta!*

V Moskvě na Ruské univerzitě Družby národů zavedli kurz *Sociologie zemí střední a východní Evropy*, připravili pro něj učební text (Z. T. Golenkova a N. P. Narbut) a pozoruhodnou čítanku (710 stran). Učební text je – aniž chceme soudit – napsán nerovnoměrně, což je pochopitelné, protože zatímco česká a slovenská sociologie jsou zpracovány velmi kvalitně (autor umí česky), rumunská i maďarská sociologie jsou závislé na překladech – ale zdá se, že vše podstatné tam je (podobně o polské sociologii). Fascinující je kapitola o Dimitriem Gustim, jehož známe jako inspirátora slovenského sociografického výzkumu, který vedl Anton Štefánek. Ale zde je Gusti „celý“ – od velkých monografií po metodiku sociografických výzkumů.

Čítanka textů je orientačně znamenitá – uvážíme-li, že každá čítanka je věc volby a rozhodování. V maďarské části lze číst starší text Andrase Hegedüse, kdysi známého i u nás, text Andorkův atd. Z polské literatury je nepochybně cenný exkurs do minulosti: Znanieckého úvaha o pamětech jako objektu výzkumu a slavná studie Thomase a Znanieckého metodologická poznámka, která uzavírá Polského sedláka. A potom Szczepański, Domański, Sulek a Sztompka. Československá sociologie je vybrána spíše podle vkusu než relevance, jakkoliv Masarykova Rukověť sociologie a kapitoly ze Světové revoluce rozhodně nemohou ruskému čtenáři ublížit. Machonin (teorie transformace), Macháček (slovenská mládež), Petrussek (samizdat jako sociologický fenomén) a Tuček (teorie transformované struktury).

Po ruských autorech nelze žádat, aby měnili svou optiku, protože se nám třeba nemusí líbit, že Radovan Richta je stále na piedestalu a nejen za Civilizaci na rozcestí. Spíše jde o otázku – má takové počínání smysl? Nejde o marginálie, které prostě mainstream světové sociologie smetl? Nemyslím si to. Stejně tak, jako je ve „velkých diskurzích“ spousta braku a marginálií, je v „malých sociologiích“ řada parciálních témat, která jsou specifická pro daná teritoria – a čas stejně tak, ve velkém i malém diskurzu, nakonec rozhodne o tom, co zůstane živé. Jinými slovy – nevzdával bych se úplně studia i toho, co se zrovna netyčí na vrcholech dnes pěstované „normální vědy“.

Miloslav Petrušek

Z NOVÝCH KNIH

- Brockman, John: *Třetí kultura. Za hranice vědecké revoluce*. Přeložili Anton Markoš a Ondřej Novák. Praha: Academia 2008. 429 stran
- Burke, Peter: *Společnost a vědění. Od Gutenberga k Diderotovi*. Přeložil Martin Pokorný. Praha: Nakladatelství Karolinum 2007. 304 stran
- Dahrendorf, Ralf: *Hledání nového řádu*. Přeložil Miloš Havelka. Praha a Litomyšl: Paseka 2007. 144 stran
- Dahrendorf, Ralf: *Pokoušení nesvobody. Intelektuálové v časech zkoušek*. Přeložila Jana Zoubková. Jinočany: H&H 2008. 228 stran
- Földényi, László F.: *Goyov pes*. Přeložila Juliana Szolnokiová. Bratislava: Kalligram 2007. 184 stran
- Gentile, Emilio: *Politická náboženství. Mezi demokracií a totalitarismem*. Přeložila Hana Mondelli Lhotáková. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2008. 224 stran
- Golka, Marian: *Sociologia kultury*. Warszawa: Scholar 2008. 359 stran
- Grinin, L. E.: *Filosofija, sociologija i teorija istorii*. Moskva: KomKniga 2007. 351 stran
- Huntová, Lynn: *Francouzská revoluce. Politika, kultura, třída*. Přeložil Tomáš Suchomel. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2007. 272 stran
- Kracauer, Siegfried: *Ornament masy. Eseje*. Přeložil Milan Váňa. Praha: Academia 2008. 294 stran
- Kvasnička, Vladimír – Kelemen, Jozef – Pospíchal, Jiří (editori): *Modely mysle*. Bratislava: Europa 2008. 243 stran
- Markoš, Anton: *Profil absolventa*. Praha: Academia 2008. 346 stran
- Misiak, Władysław: *Globalizacja więcej niż podręcznik. Społeczeństwa – kultura – polityka*. Warszawa: Difin 2007. 164 stran
- Mokrejš, Antonín: *Duchovní ráz naší doby*. Praha: Triton 2007. 170 stran

- Myers, Tony: *Slavoj Žižek*. Přeložil Otakar Vochoč. Praha: Svoboda Servis 2008. 140 stran
- Nešpor, Zdeněk R.: *Ne/náboženské naděje intelektuálů. Vývoj české sociologie náboženství v mezinárodním a interdisciplinárním kontextu*. Praha: Scriptorium 2008. 429 stran
- Pipes, Richard: *Komunizmus. Dejiny intelektuálneho a politického hnutia*. Přeložila Marína Zavacká. Bratislava: Slovart 2007. 160 stran
- Said, Edward W.: *Orientalismus. Západní koncepce Orientu*. Přeložila Petra Nagyová. Praha a Litomyšl: Paseka 2008. 464 stran
- Schmitt, Carl: *Teorie partyzána. Poznámka na okraj k pojmu politična*. Přeložil Otakar Vochoč. Praha: Oikoymenh 2008. 92 stran
- Sloterdijk, Peter: *Krytyka cynicznego rozumu*. Přeložil Piotr Dehnel. Wrocław: Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej 2008. 575 stran
- Valcev, S. V.: *Zakat čelověčestva*. Moskva: Knižnyj Mir 2008. 352 stran
- Z přírůstků domácí knihovny za rok 2006 vybrala Alena Miltová*

Zpravodaj MČSS

Vydává Masarykova česká sociologická společnost jako interní publikaci pro své členy

Vychází jednou ročně

Redakce: Dan Ryšavý (rysavyd@ffnw.upol.cz)

Adresa: Sekretariát Masarykovy české sociologické společnosti,

Husova 4, 110 00 Praha 1, mcss@seznam.cz

www.ceskasociologicka.org